

STEM-предметів буває непросто. Тому STREAM має не тільки дати нові форми розвитку STEM-знань і навичок учнів, а й дати вчителям інших предметів можливість розширити свої знання у сферах, які необхідні для майбутнього більшості учнів.

У кожній школі необхідно запровадити середньостроковий план впровадження STEM/STEAM/STREAM у школі та заручитися розумінням і підтримкою всіх або переважної більшості співробітників школи. Зараз питання стоїть так: не «вчителі мають навчити учнів», а «вчителі та учні мають разом навчитися жити в новій реальності». Впровадження STREAM має здійснюватися на всіх рівнях освіти - від дошкільної до вищої [2].

Міждисциплінарний курс «STEM» складається зі Вступу, 5-х змістових модулів та підсумкового блоку. У Вступі актуалізуються уявлення про проект, і організацію проектної діяльності; формується уявлення про галузі STEM, STEM-освіту та STEM-професії. П'ять змістових модулів присвячені вибраним темам, що відповідають змісту природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної освітніх галузей, спрямовані на дослідження феноменів природи, науки і техніки та пов'язаних із ними сфер діяльності людини за класифікатором професій, тобто її взаємодії у системах: «людина-людина», «людина-техніка», «людина-природа», «людина-знак», «людина-образ». Зміст модулів носить пропедевтичний міждисциплінарний характер. Загалом, протягом одного навчального року учням пропонується реалізувати 5 різноманітних проектів, які носять міждисциплінарний характер, поєднуючи природознавчі, технологічні, математичні та інформатичні аспекти пізнання і дослідження. Підсумковий модуль передбачає проведення учнівських хакатонів, захисту учнівських проектів, відвідування регіональних підприємств, організацій та установ, а також проведення STEM-фестивалів та STEM-пікніків. Кожен змістовий модуль має складатися 5-7 занять, які присвячені: науковому бекграунду проекту; технологічним рішенням, пристроям та винаходам у відповідній галузі; інженерному дизайну прототипів об'єктів, що вивчаються; математичному аналізу, вимірюванням та розрахункам; дослідженню світу професій; презентації учнівських проектів. Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм, методів і засобів навчання, вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Список використаних джерел

1. Упровадження STEM-освіти в умовах інтеграції формальної і неформальної освіти обдарованих учнів: методичні рекомендації / Н. І. Поліхун, К. Г. Постова, І. А. Сліпучіна, Г. В. Онопченко, О. В. Онопченко. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2019. 80 с.
2. Нова українська школа: Дидактичні основи STREAM освіти в початковій школі : Навч.-метод. посіб. / Сергій Вакарін. Київ : Саміт-книга, 2021. 144 с.
3. Модельна навчальна програма «STEM. 5-6 класи (міжгалузевий інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (авт. Бутурліна О.В., Артем'єва О.Є.) 33 с.

Лі СЮЙН

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Викладач вищої школи відіграє багатогранну роль у суспільстві, поєднуючи в собі особистісні якості, громадянську позицію та професійну майстерність. Він виступає

взірцем для наслідування студентами, трансляючи їм не лише знання, а й життєві цінності, принципи та пріоритети. Саме поєднання особистісних чеснот, громадянської відповідальності та професійної досконалості робить викладача вищої школи ключовою фігурою в системі вищої освіти і важливим учасником суспільного прогресу.

На сучасному етапі трансформації вищої освіти в Україні значна увага приділяється якості професійної підготовки майбутніх фахівців, яку може забезпечити виключно викладач-професіонал. Професіоналізм викладача становить органічну єдність його професійних якостей, методолого-теоретичної підготовки та здатності виконувати свої функції на найвищому рівні. У зв'язку з цим постає питання ефективного розвитку професійних компетентностей викладача закладу вищої освіти: фахової, методичної, науково-дослідницької, комунікативної, інформаційно-цифрової, організаційно-управлінської.

Комунікативна компетентність є невід'ємною складовою професіоналізму викладача вищої школи та запорукою його конкурентоспроможності, кар'єрного зростання і загального успіху на професійному шляху. Ефективна комунікація допомагає зацікавити студентів, мотивувати їх до активної участі в навчальному процесі та самостійного пошуку знань. Також інформатизація навчального процесу у вищій школі, обґрунтування цифрової гуманістичної педагогіки як нової галузі педагогічного знання, зумовили необхідність формування у викладача цифрової грамотності, впевненого володіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями та їх інтеграції у професійну діяльність. Тому систематичний розвиток власних риторичних здібностей, оволодіння механізмом індивідуально-гуманістичного спілкування зі студентами і колегами, творчий пошук інноваційних методів і засобів ефективної професійної комунікації виступають першочерговими завданнями у підвищенні авторитету і професіоналізму викладача вищої школи.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що розвиток комунікативної компетентності викладача вищої школи досліджували такі вчені як І. Зимня, О. Корніяка, Р. Лайт, В. Луговий, Д. Міллер, О. Пометун, В. Прошкін, К. Роджерс, О. Савченко, С. Сисоєва, М. Супрун, Т. Федірчик, А. Хуторський, М. Цвенгер та ін.. Проблема впровадження цифровізації вищої освіти розкривається у наукових працях таких учених як В. Арешонков, В. Бабаєв, О. Базелюк, В. Биков, О. Буйницька, Л. Варченко-Троценко, Б. Грицеляк, Г. Заспа, О. Корніяка, Т. Момот, В. Савіцька, О. Сипченко, Г. Стадник та ін.

Мета нашого наукового пошуку полягає у з'ясуванні змісту та специфіки поняття «комунікативна компетентність викладача вищої школи» в умовах цифровізації вищої освіти.

Процес підготовки висококваліфікованого фахівця у XXI столітті неможливо уявити без використання цифрових технологій, які лежать в основі інтерактивного та мультимедійного навчання, забезпечують візуалізацію навчального матеріалу, полегшуючи самостійну підготовку студентів.

Науково-теоретичний аналіз показує, що цифровізація вищої освіти розглядається вченими (В. Арешонков, О. Буйницька, Л. Варченко-Троценко, Б. Грицеляк, О. Корніяка, В. Савіцька) як процес впровадження і систематичного використання сучасних цифрових технологій у професійній підготовці фахівців з метою підвищення її ефективності та якості [1; 2; 4].

На сьогодні у системі вищої освіти України створюється цифрова інфраструктура: відбувається забезпечення навчальних аудиторій, бібліотек, лабораторій університетів необхідним комп'ютерним обладнанням, мультимедійними пристроями, швидкісним інтернетом. Цифровізація вищої освіти підвищує її доступність, гнучкість та індивідуалізацію, забезпечує студентів сучасними інструментами навчання і допомагає готувати конкурентоспроможних фахівців, компетентних у цифровому світі. Цей процес вимагає специфічної комунікативної компетентності викладача вишу, яка дозволяє йому

вільно оперувати лексику мультимедійної освіти, використовувати у своїй професійній діяльності термінологію і поняття в умовах єдності фізичного і віртуального академічного простору.

Комунікативну компетентність В. Савіцька визначає як інтегративну якість особистості, що виявляється у здатності встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми через обмін інформацією, досвідом і знаннями [3]. Вона відіграє надзвичайно важливу роль у професійній підготовці фахівців різних галузей. Навички ефективної комунікації дозволяють фахівцям чітко висловлювати свої ідеї, переконливо презентувати проєкти, вести перемовини та вирішувати конфлікти.

Комунікативна компетентність допомагає майбутнім фахівцям легше інтегруватися в трудові колективи, налагоджувати професійні відносини, дотримуватися корпоративної культури спілкування. Люди з високим рівнем комунікативних навичок здатні справляти позитивне враження, встановлювати необхідні контакти, що відкриває їм кращі можливості для професійного розвитку. У глобалізованому світі фахівці часто взаємодіють з іноземними партнерами, тому комунікативна компетентність у міжкультурному вимірі стає запорукою успішної співпраці.

Важливим для нашого дослідження є питання структури комунікативної компетентності викладача вищої школи. Вивчення наукових праць вчених (О. Корніяка, О. Пометун, С. Сисоєва, М. Супрун, Т. Федірчик) свідчить, що основними структурними компонентами цього професійного феномену виступають:

- мовленнєва компетентність, що включає вільне володіння літературною мовою, культурою мовлення; чітку дикцію, грамотність мовлення, багатий лексичний запас; вміння логічно і зв'язно викладати думки;
- соціолінгвістична компетентність, що презентується здатністю використовувати мовні засоби відповідно до ситуації спілкування, володінням реєстрами спілкування (офіційним, нейтральним, неформальним), умінням адаптуватися до особливостей аудиторії;
- дискурсивна компетентність, що представлена вмінням логічно, послідовно й переконливо викладати матеріал, використанням риторичних прийомів для посилення впливу на аудиторію;
- стратегічна компетентність, що показує рівень оволодіння стратегіями для компенсації недоліків у знаннях мови; здатність перефразувати, уточнювати для досягнення порозуміння; уміння виходити з конфліктних комунікативних ситуацій;
- соціокультурна компетентність, що полягає у знанні соціокультурного контексту спілкування, повазі до різноманітності культур і здатності враховувати культурні особливості студентів;
- паравербальна компетентність, що передбачає ефективне використання невербальних засобів комунікації (жести, міміка, інтонація), а також уміння керувати аудиторією через невербальні сигнали;
- інтерактивна компетентність, що поєднує навички ведення дискусій, диспутів, дебатів; уміння активно слухати, відповідати на запитання, надавати зворотний зв'язок та створювати умови для інтерактивної взаємодії.

Усі ці складові є взаємопов'язаними та необхідними для забезпечення ефективної професійної комунікації викладача і студентів у цифровому освітньому середовищі вищої школи.

Вивчення сучасних тенденцій цифровізації навчального процесу у вищій школі свідчить, що цифрові платформи дозволяють викладачеві адаптувати навчальний контент, завдання та темп навчання під індивідуальні потреби та стилі навчання студентів. Електронні підручники, відеолекції роблять освітні ресурси легкодоступними, полегшуючи самостійну підготовку студентів. Симуляційні програми, віртуальні тренажери допомагають відпрацьовувати практичні навички в безпечному середовищі.

Цифрові лабораторії, обчислювальні потужності дають змогу проводити викладачам і студентам якісну науково-дослідницьку діяльність. Електронне тестування та аналітика навчальних досягнень дозволяють викладачам оперативно відстежувати розвиток студентів у навчальній діяльності. Таким чином, вдале поєднання цифрових технологій і традиційних методик створює інноваційне, гнучке й ефективне освітнє середовище, яке вимагає особливої комунікації.

На основі змістовно-порівняльного, логіко-теоретичного аналізу наукових досліджень [1; 2; 3; 4] ми визначаємо сутність і специфіку поняття «комунікативна компетентність викладача вищої школи» в умовах цифровізації вищої освіти.

Сутність даного поняття становить інтегративна здатність особистості викладача, що охоплює знання, уміння, навички та якості, необхідні для ефективної взаємодії в умовах цифрового академічного освітнього середовища та потребує постійного навчання і розвитку інноваційних комунікативних умінь і стратегій. В умовах цифровізації вищої освіти комунікативна компетентність викладача набуває особливого значення та певної специфіки, що полягає в наступному:

- інформаційно-цифрова грамотність: для ефективної комунікації необхідні навички використання різних цифрових пристроїв, платформ, програмного забезпечення;
- опанування нових цифрових каналів комунікації: викладачі мають оволодіти навичками спілкування через електронну пошту, месенджери, онлайн-платформи, відеоконференції для ефективної взаємодії зі студентами в умовах дистанційного і змішаного навчання;
- налагодження зворотного зв'язку в цифровому середовищі: вміння викладача отримувати і надавати конструктивний зворотний зв'язок через нові канали комунікації стає критично важливим для успішного навчального процесу;
- управління віртуальною аудиторією: за умов дистанційного та змішаного навчання викладач повинен уміти керувати групою взаємодією, дискусіями, стимулювати активність студентів в онлайн-середовищі;
- забезпечення комунікативної підтримки: через менший фізичний контакт викладачеві необхідно приділяти більше уваги комунікативній підтримці студентів, уникати відчуження;
- створення сприятливої комунікативної атмосфери онлайн: досягнення взаєморозуміння і довіри викладача і студентів під час онлайн-занять, підтримка позитивного психологічного клімату;
- міжкультурна чутливість: при дистанційному навчанні збільшується потреба враховувати культурне різноманіття, особливості невербальної комунікації студентів;
- безперервний розвиток комунікативних навичок: потреба постійного вдосконалення комунікативної компетентності відповідно до вимог і викликів цифрового освітнього середовища.

Таким чином, в епоху цифровізації вищої освіти комунікативна компетентність викладача вищої школи трансформується, набуваючи нових вимірів та інструментів, що потребує постійного навчання і розвитку нових комунікативних умінь і стратегій.

Слід зауважити, що на розвиток комунікативної компетентності викладача в умовах цифровізації навчального процесу впливає низка ключових факторів, до яких у першу чергу належать: базова освіта та професійна підготовка, досвід викладацької діяльності, самоосвіта та саморозвиток, мотивація та цінності, інформаційно-технологічні ресурси та інституційна підтримка. Лише комплексна увага до всіх цих факторів може забезпечити системний і неперервний розвиток комунікативної компетентності сучасного викладача вищої школи.

Здійснений логіко-теоретичний аналіз дозволяє зробити висновок, що формування комунікативної компетентності викладача вищої школи в умовах цифровізації вищої освіти набуло важливого значення. Зміна каналів і середовища комунікації викладачів і студентів, віртуалізація навчального процесу у вищій школі, постійні інновації детермінують професійну діяльність професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Арешонков В. Ю. Цифровізація вищої освіти: виклики та відповіді. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2020. № 2 (2). С. 1-6.
2. Буйницька О., Варченко-Троценко Л., Грицяляк Б. Цифровізація закладу вищої освіти. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 1. С. 64-79.
3. Корніяка О. М. Комунікативна компетентність як визначальний чинник професійного самоздійснення викладача вищої школи. *Актуальні проблеми психології*. Том. V: Психофізіологія. Психологія праці. Експериментальна психологія. 2016. Вип. 16. С. 82-92.
4. Савіцька В. В. Цифровізація освітнього процесу в закладах вищої освіти: ризики і перспективи в сучасних умовах. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2023. № 59. С. 76-85.
5. Федірчик Т. Д. Розвиток професіоналізму викладача як фактор управління якістю вищої освіти. *Наука і освіта*. 2009. №3. С. 75-80.

Цзуо СУНВЕЙ

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ У СТРУКТУРІ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Професійна підготовка майбутніх фахівців в системі вищої освіти України здійснюється на основі компетентнісного, студентоцентрованого, міждисциплінарного, практико-орієнтованого та інноваційного підходів. У центрі цього процесу знаходиться особистість студента, для якої створюються ефективні умови отримання професійних знань, формування фахових умінь і навичок. Проте керівництво цим процесом здійснює викладач вищу і саме від його професійної майстерності залежить формування у студентів ключових компетентностей, необхідних для успішної професійної діяльності та особистісного розвитку.

Як показує практика, педагогічна майстерність викладача вищої школи пов'язана не тільки з глибокими знаннями у своїй галузі, загальною ерудицією, начитаністю, професійною компетентністю, але і з індивідуальними особливостями його особистості, які відображають емоційно-почуттєву сферу.

Індивідуальність викладача вищої школи виступає важливим чинником, що визначає ефективність освітнього процесу та успішність професійної діяльності. Вона проявляється в унікальному поєднанні особистісних рис, здібностей, стилю викладання, досвіду та цінностей кожного окремого викладача та є джерелом натхнення, мотивації і прагнення до самовдосконалення для студентів. Це зумовлює необхідність оволодіння викладачем глибокими знаннями з проблеми самомоніторингу особистісних якостей і властивостей, інструментарієм рефлексії власної професійної діяльності і спілкування, і, безумовно, розвитку емоційного інтелекту.

В контексті акмеологічного підходу у якості зразка ідеального образу викладача-професіонала стоїть цілісна особистість з високим рівнем емоційного інтелекту, що прагне систематичного саморозвитку та високопродуктивної професійної діяльності.